

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌՆԵՐ

ՋՈՒԱՆԵՐԻ ՎՐԱՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ

(տպ. Վենետիկ 1884)

Այս աշխատությունը՝ որ վրացերէնէ թարգմանուած է Ժ-ԺԳ դարերուն, ծանօթ էր ՆՀԲ-ի հեղինակներուն, որոնք բառաքաղած են զայն: Զանազան պատճառներով առնուած չեն միայն երկու բառ, որոնց, ինչպէս նաև ուրիշ երկու բառերու վրայ, կ'ուզենք ընել մեր զիտողութիւնները:

1. Պասանիկ

Գնաց ընդ նմա և Ղունկիանոս կարու նացի և երթեալ գիպեցան աւուրն խաչելութեան: Եւ իբրև պատանիկն պնդեաց զբեկոսն, զմայր իլիոսի ընդոստոյց մասն մարգարէութեան՝ որ ի նմա (էջ 52):

ՆՀԲ և Առձեռն չգիտեն այս բառը: Պատմութեան հրատարակիչը կը հասկնայ «դահիճ կամ բեհող» և կը հանէ. յն. πασσαλίζω (որ և πασσαλίσω) «ցիցի զարնել» բայէն: Այս մեկնութիւնը ուղիղ չէ:

Կու գայ պիւ. pásanik «պահպան» ձեւէ մը, որ պահուած է մանիքէական գրութեանց մէջ pasânig ձևով. արմատն է pás, պրս. پس pás «պահ», որմէ և ڀاسپ pasbân «գիշերապահ»: Նոյն բառը փոխառեալ է նաև վրացերէնի մէջ, հմտ. ըստ Մատ ԾԾԹ 17,027 վրաց. պասանիկի (Վարդ Ս. Նունէի, ձձ. պոսանիգի), պասնանիկ (Պրիզատոսի անվանբականին մէջ) «պահպան», բասեքանի «օգնական» (ըստ Զուպինովի բառարանի), պասենաքի «ծառայ, սպասաւոր» (Սուլիսան Օրբելիանի բառարանին մէջ):

2. Սեմիոր

Ելե ի նոսա ախտ սեմիորի (տպագրին մէջ սեմորի, բայց ՆՀԲ ունի սեմիորի, որ աւելի ուղիղ է) և գիտացի թէ ի խաչէն է պատուհանն (էջ 108):

ՆՀԲ այս բառը կը համարէ անստորգ. Զախարիան և Առձեռնը չեն յիշիր. Brosset կը համարէ «dysentérie», իսկ վենետիկեան հրատարակիչը հատուածը կը սրբազրէ «եղև ի նոսա ախտ իմ փորի»:

Ըստ իս պարզապէս տառադարձուած է յն. սսմօթի (կամ սսմօթթ) բառէն՝ որ կը նշանակէ «զանազան հիւանդութիւններու հաւաքում, réunion, rencontre de maladies» (յն. սսմ-թթա «հաւաքել» բայէն): Ըստ այսմ հայ ձեւը պէտք է ուղղել սիմփորի:

3. Սրահանգ

Այս բառին վրայ խօսած էի Հայերէն նոր բառերու շարքիս մէջ (Գլ. Թ), բերելով վարդանէն և Ուհայեցիէն մէկ մէկ վկայութիւն և ըստ Առձեռնի ընդունելով սրահանգ «սրիկայ» նշանակութիւնը: Կը տեսնեմ որ այս նշանակութիւնը սխալ է, քանի որ Զուանշիրի պատմութեան մէջ կը գտնեմ երրորդ վկայութիւն մը, ուր սրահանգ չի կրնար ունենալ այդպիսի գէշ իմաստ մը. Յաւուրն յայնստիկ գայ Մեւ լիքշան Մուլտանն... և թողեալ անդ աւորայ զՍրահանգն... Զկնի աւուրց եկն Սրահանգն (էջ 114):

Սրահանգ պրս. سراهان sarâhang կամ سړهان sarhang «յառաջընթաց զօրաց, բանակի զխաւոր», բառն է (կազմուած sar զլուխ ahang բառերէն): Այս իմաստով գործածուած է յիշեալ երկու վկայութեանց մէջ. նոյն բառն է դարձեալ այս երրորդ վկայութեան մէջ, ուր իբրև յատուկ անուն առնուած է:

4. Փրոտիտոսիկ

Եւ կացոյց ի վերայ երկրին պատրիկ՝ որ է աւագ, զայր մի Մակեդոնացի՝ Ազոն կոչեցեալ. տուեալ նմա զօրս հարիւր հազար, որք էին փրոտիտոսիկ քաշակորովք և բռնամարտիկք (էջ 20):

ՆՀԲ և Առձեռնը չունին այս բառը: Պատմութեան հրատարակիչը կը համարէ

յն. προτακτός «առաջնակարգ զինուոր» որ առ յոյն յառաջնում գծի բանակին կարգէին»:

Այս մեկնութիւնը յարմար չէ. թէ՛ հայերէնի և թէ՛ վրացերէնի մէջ յն. π=պ տառը չէր կրնար շփոթուիլ մեր փ—ին հետ: Սակայն բացի նախատուէն՝ բառին մնացեալ մասն ալ համաձայն չէ առաջարկուած յոյն ձևին հետ:

Ըստ իս փրոտրիտոսիկ խանգարեալ զըջու-

թիւն մըն է և կը ներկայացնէ յն. ֆրօսթօ «պահապան զօրք, պահակ» բառին մէկ ածանցը. ինչ. ֆրօսթդէ՛ «պահպանուած», ֆրօսթն «պահել, պահակ կանգնիլ, պաշտպանել, զինուորական պաշտպանութեան տակ առնել» ևն:

Սխալը յառաջացած է նօտրագիր զրու-թեան մէջ յր և տ ձևերուն չափազանց նմանութենէն: Պէտք է կարգաւ փրոտրիտոսիկ:

Հ. ԱՃԱՌԵԱՆ

ՀԱՅԳԻՏԱԿԱՆ

Ս Ր Բ Ա Ն Կ Ա Ր Ք

ԲԻԻԶԱՆԴԱԿԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱՅ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ Բիւզանդական կայսերք իրենց զրամոց առաջին երեսին վրայ ունին իրենց դիմանկարը, և ընդդիմակողմը՝ առաւելապէս են սրբանկարներ սկզբնատառերով և խորագրով:

Փրիսաւորաբար սրբանկարը կը ներկայացնեն Յիսուս Քրիստոս՝ այլևայլ դիրքերով. Սուրբ Կոյսը՝ առանձին կամ Յիսուսի հետ. Հրեշտակ, Սուրբ, և երբեմն միայն խորագրեր (légendes), սկզբնատառեր (sigles), փակագրեր (monogrammes) և նշանագծեր (symboles):

Յիսուս Քրիստոս

Թէնդորա կայսրուհւոյն (1054) և իրեն յաջորդներուն՝ մինչև Յովհաննէս Բալէտլը կայսեր զրամներուն ընդդիմակողմը նկարուած է Յիսուս Քրիստոս խաչի վրան IC-XC սկզբնագրերով:

Աւեքսիս Աի (1081) զրամներուն վրայ՝ մինչև Յովհաննէս Բ. էմանուէլ Ա. Կոմնենոս կայսրը նկարուած է Յիսուս՝ բազմած դիւրքով. իսկ ոտքի վրայ զրոշմուած

կը տեսնենք գծիսուս՝ Յովհաննէս էմանուէլ Ա. Կոմնենոս կայսեր զրամներուն վրայ:

Կան զրամներ որ ընդդիմակողմին վրայ ունին IC-XC սկզբնագրերս և միանգամայն ΚΕΒΟΗΘΕΙ խորագրերս և Յիսուս այլ և այլ դիրքերով նկարուած. ինչպէս խաչի վրայ է Աւեքսիս Աի իր Կոստանդինոս որդւով, էմանուէլ Ա. Կոմնենոսի զրամներուն վրայ: Ոտնկայ կը գտնուի Յիսուս՝ Աւեքսիս Ա.ի առանձին և իր որդւոյն հետ նկարուած զրամներուն վրայ: Յիսուս բազմած կ'երեւի՝ Անդրոնիկոս ծերունւոյն զրամներուն վրայ, ուր նկարուած է երիտասարդ Անդրոնիկոսի հետ:

Ընդհանրապէս ոսկեզրամներու վրայ կայ խորագրերովս ΙΗΣΥΣ ΧΡΙΣΤΥΣ REX REGNANTIVM նկարուած Յիսուս Քրիստոս՝ նմանապէս այլևայլ դիրքերով: Յուստինիանոս Ա. կայսեր զրամներուն վրայ մինչև Կոստանդիանոս ԺԲ. Մուրմախոս՝ Յիսուս խաչի վրայ է, բացի Միքայէլ Ա.ի վերաբերեալ զրամներէն, որոնց վրայ կայ խորագիրս ΙΗΣΥΣ